Prof. dr hab. Andrzej Stelmach
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

*Poznań, 17.03.2025r.*

# Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Przemysława Kuczkowskiego pt. *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego*

## I. Podstawowe dane o rozprawie

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska mgra Przemysława Kuczkowskiego pt. *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego* jest kompleksowym dziełem dotyczącym istoty, zakresu i form realizacji współpracy międzynarodowej każdego z trzech poziomów samorządu terytorialnego analizowanego regionu. Tytuł dysertacji w pełni odpowiada jej zawartości.

Przyjęta w rozprawie perspektywa badawcza oraz zastosowane metody statuują pracę w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji. Tak też wynika z deklaracji Autora rozprawy zawartych zarówno we *Wstępie* jak i kolejnych rozdziałach pracy.

## II. Merytoryczna ocena rozprawy

### a. Założenia pracy, cele badawcze, hipotezy

Praca stanowi politologiczne studium funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego w zakresie realizacji ich kontaktów i współpracy międzynarodowej.

Pan mgr P. Kuczkowski przedmiotem badań uczynił współpracę międzynarodową jednostek samorządu terytorialnego. Zakres badań własnych ograniczył do województwa kujawsko-pomorskiego.

Głównym celem dysertacji, jak stwierdza Autor, jest udzielenie odpowiedzi na pytanie *jak przedstawia się skala współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego?* Przyjął on również dwie hipotezy badawcze, które określa jako główne:

1. *Tradycyjne stosunki międzynarodowe, realizowane między aktorami państwowymi, uzupełniane są obecnie nową siecią powiązań między społecznościami lokalnymi oraz regionalnymi w formie współpracy przekraczającej granice państw. Współpraca ta, jako ważna kompetencja realizująca konstytucyjną samodzielność samorządu, została nadana polskim jednostkom samorządu terytorialnego na mocy ustaw ustrojowych regulujących status tych jednostek.*
2. *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego w regionie kujawsko-pomorskim jest ważnym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi społeczności lokalnych i regionalnych, realizowanych przez samorząd przede wszystkim jako współpraca o charakterze formalnym. Dynamika współpracy międzynarodowej w poszczególnych jednostkach samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego jest zróżnicowana.*

Pierwsza z hipotez nie jest zbyt oryginalna i w literaturze możemy znaleźć liczne opracowania dotyczące tego zagadnienia. Zresztą w samej dysertacji Autor przeprowadza bardzo szczegółową i kompetentną analizę uregulowań prawnych dotyczących tego problemu w Polsce. Czyni tak również w odniesieniu do badań naukowych. Przegląd publikacji dotyczących szeroko rozumianej paradyplomacji został przeprowadzony z należytą starannością.

Inaczej jest z oryginalnością drugiej hipotezy. Szczegółowa analiza różnorodnych zagadnień związanych z aktywnością międzynarodową różnych podmiotów samorządowych w konkretnych warunkach regionalnych jest nie tylko interesująca i oryginalna ale również inspirująca do poszerzenia badań na inne regiony.

W weryfikację drugiej z hipotez Autor dysertacji włożył ogromny wysiłek intelektualny i organizacyjny. Na tle charakterystyki regionu oraz poszczególnych jego jednostek samorządu terytorialnego przedstawił wyniki dociekań naukowych opartych na analizie samodzielnie

przeprowadzonych badań ankietowych. Wykonał naprawdę trudne zadanie. Potrafił również dokonać oceny skuteczności działań w analizowanym zakresie poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego i przedstawić rekomendacje do przyszłych działań.

W procesie badawczym Autor postawił aż 11 pytań badawczych o różnym stopniu ogólności. Pytania dotyczą zarówno kwestii teoretycznych, prawnych jak i formalnych. Na większość z nich uzyskano odpowiedzi po dokonaniu analizy zawartości wypełnionych ankiet.

**b. Wykorzystana literatura przedmiotu**

Autor dokonał obszernej kwerendy źródłowej. Wśród wykorzystanych materiałów znalazły się zarówno prace o charakterze naukowym jak i publicystycznym. Pan Magister sięgnął również do aktów prawnych, dokumentów, dostępnych materiałów źródłowych jak i publikowanych w Internecie.

Ogółem jest to ponad sto pozycji podzielonych na akty prawne, opracowania zwarte, artykuły i studia, encyklopedie i słowniki, orzecznictwo oraz netografie.

**c. Zastosowane metody badawcze**

W pracy wykorzystano metody badawcze charakterystyczne dla dyscypliny nauki o polityce i administracji. Odnajdujemy tu zarówno metody jakościowe jak i ilościowe. Autor deklaruje wykorzystanie metody instytucjonalno-prawnej, komparatystycznej, historycznej. Ja dostrzegam również stosowanie metody analizy systemowej, szczególnie w rozdziale dotyczącym politycznych i prawnych uwarunkowań prowadzenia współpracy międzynarodowej przez jednostki samorządu terytorialnego.

Metody ilościowe i techniki badawcze (ankiety, wywiady) wykorzystano przy opracowywaniu wyników ankiet skierowanych do organów wszystkich istniejących w województwie kujawsko-pomorskich jednostek samorządu terytorialnego, tj. Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego, 19 powiatów oraz 144 gmin (17 miejskich, 35 miejsko-wiejskich oraz 92 wiejskich). Ankiet nie wypełniły 2 samorządy powiatów, gdyż oświadczyły iż nie prowadzą współpracy zagranicznej, oraz 16 samorządów gminnych. Tak więc skuteczność ankiet nie była 100 procentowa, ale i tak bardzo wysoka. Stąd można uzyskane wyniki potraktować jako reprezentatywne.

Jak wynika z powyższego Autor dostosował metody i techniki badawcze do specyfiki prowadzonych badań. Potwierdził tym samym świadomość metodologiczną i umiejętność zastosowania charakterystycznych dla naszej dyscypliny narzędzi badawczych.

**d. Wyniki przeprowadzonych badań**

Wyniki prowadzonych badań znajdujemy w części podsumowującej całość opracowania, czyli w *Zakończeniu*. Zawarta w nim analiza jest bardzo szczegółowa i odnosi się zarówno do ustaleń metodologicznych dotyczących kwestii terminologicznych i definicyjnych jak i tych będących efektem badań własnych. Podkreślić trzeba, iż w poszczególnych częściach dysertacji, szczególnie w rozdziale IV gdzie analizowane są odpowiedzi na pytania zawarte w przeprowadzonych ankietach, odnajdujemy również wyniki, podsumowania i wnioski z prowadzonych badań. Ich powtórzenie w zbiorczej formie w *Zakończeniu* uważam za zabieg w pełni uzasadniony.

Na podkreślenie zasługuje skrupulatność i szczegółowość badań. Mają one także aplikacyjny charakter. Stanowią niezwykle cenne źródło wiedzy o istocie, formach, problemach i korzyściach ze współpracy międzynarodowej prowadzonej przez jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli w województwie kujawsko-pomorskim. Wyniki badań z pewnością spotkają się z zainteresowaniem nie tylko badaczy, ale przede wszystkim praktyków zajmujących się współpracą międzynarodową na poziomie lokalnym.

**e. Oryginalność problemu badawczego**

Autor podjął bardzo ważny i istotny, nie tylko z punktu widzenia prowadzenia badań naukowych, ale również bardzo praktyczny temat dotyczący mało wciąż zbadanej sfery aktywności jednostek samorządu terytorialnego. Ponownie pragnę podkreślić, iż w pracy znajdziemy rozbudowaną warstwę teoretyczną dotyczącą analizowanych procesów, analizę formalno-prawną i omówienie naukowej dysputy dotyczącej współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego.

Wkładem Pana mgr. P. Kuczkowskiego w rozwój badań naukowych jest niewątpliwie przebadanie oraz przeanalizowanie zakresu, metod i form współpracy międzynarodowej wszystkich jednostek samorządu terytorialnego w województwie kujawsko-pomorskim. Badania zostały dobrze umocowane w podstawach teoretycznych, zostały przeprowadzone w

sposób rzetelny i opracowane bardzo profesjonalnie. Podziwiać należ szczegółowość zarówno pytań postawionych w ankiecie jak i drobiazgowość w opracowaniu odpowiedzi na nie.

Analizie wyników przeprowadzonych badań towarzyszą komentarze wyjaśniające okoliczności w jakich jednostki samorządu terytorialnego nawiązywały i realizowały współpracę zagraniczną. Autor badań formułuje wnioski i rekomendacje na przyszłość.

Ze względu na podejście metodologiczne i zastosowane metody badawcze, dysertacja jest oryginalnym, autorskim opracowaniem problemu. Stanowi nie tylko poprawnie dokonaną analizę badanego problemu, ale przede wszystkim w miarę wszechstronną analizę uwarunkowań politycznych, geograficznych, społecznych i ekonomicznych oraz ograniczeń efektywności podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego działań w zakresie współpracy międzynarodowej.

**f. Uwagi szczegółowe**

Nie podzielam koncepcji zastosowanego przez Autora podziału *Spisu literatury*. Sam tytuł budzi moje zastrzeżenia. Wszak w tej części pracy przywołuje Autor nie tylko pozycje książkowe i artykuły naukowe ale również akty normatywne, orzecznictwo a także korzysta z publikacji w Internecie.

Są pewne zasady umieszczania w określonej chronologii aktów prawnych. Nie spotkałem się dotychczas z układem, który zastosował Pan magister, a mianowicie alfabetycznym (chyba?). Dla czego orzecznictwo jest dopiero na piątym miejscu? Co to są opracowania zwarte? Znajduję tam monografie jednoautorskie, prace pod redakcją i rozdziały w pracach zbiorowych. Skoro zostały wyodrębnione artykuły w czasopismach (III Artykuły i studia), to dla czego nie wyodrębniono rozdziałów w pracach zbiorowych?

Uwagę zwracają rozbudowane przypisy. Autor dołożył należytej staranności w dokumentowaniu źródeł z których korzystał.

W dysertacji dostrzegłem pewne niedociągnięcia i usterki. Nie jest ich wiele i nie mają wpływu na ogólną ocenę poziomu opracowania, a biorąc pod uwagę obszerność dzieła (471 stron), to raczej powinienem podziwiać rzetelność korekty niż dopatrywać się usterek.

**III. Formalna ocena rozprawy**

### a. Struktura rozprawy

Struktura rozprawy została dostosowana do przeprowadzenia skrupulatnych badań prowadzących do weryfikacji postawionych hipotez i udzielenia odpowiedzi na pytania badawcze. Jest ona przejrzysta, jednolita i konsekwentna.

Dysertacja składa się ze wstępu, czterech rozdziałów z których każdy jest podzielony na cztery podrozdziały, zakończenia, spisu literatury oraz spisu tabel i grafik. Do dysertacji jest dołączony *Aneks* zawierający ankietę przeprowadzoną przez Doktoranta w jednostkach samorządu terytorialnego województwa kujawsko-pomorskiego oraz dwa wnioski o udostępnienie informacji publicznej. Po spisie treści umieszczono streszczenie i słowa kluczowe w języku polskim i angielskim. Całość liczy 471 stron.

*Wstęp* zawiera uzasadnienie wyboru tematu badań, określenie głównego celu badawczego, opis sposobu postępowania, hipotezy oraz pytania badawcze, charakterystykę przyjętej perspektywy metodologicznej oraz zastosowane metody i techniki badawcze. Autor w tej części pracy scharakteryzował dokładnie schemat postępowania badawczego, określił cele każdej z części dysertacji, zastosowane metody badawcze i szczegóły postępowania badawczego. Powraca do tych wskazówek w poszczególnych częściach dysertacji. Jest to bardzo klarowne, przejrzyste i ułatwia zrozumienie intencji Badacza oraz pozwala śledzić tryb postępowania.

We *Wstępie* wskazano także na ograniczenia w prowadzonych badaniach. Dokonano wnikliwej charakterystyki wykorzystywanych źródeł oraz przeglądu literatury przedmiotu.

Rozprawa jest wyraźnie podzielona na dwie merytoryczne części. Na część pierwszą składają się dwa rozdziały mające charakter wprowadzający. Dotyczą one ujęcia teoretycznego i definicyjnego problemu współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego, próby zdefiniowania pojęcia dyplomacja publiczna i dyplomacja lokalna czy samorządowa (Rozdział I). W rozdziale II dokonano analizy stosowanych rozwiązań organizacyjnych i regulacji prawnych współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego.

Obydwa rozdziały zawierają wnikliwe analizy i świadczą o dobrym rozeznaniu w światowych badaniach dotyczących poruszanej problematyki. Autor przeprowadził szczegółowe i wielowątkowe analizy stanowisk uczonych zajmujących się problematyką współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego. Na uznanie zasługuje

wielowątkowość przeglądu stanowisk teoretycznych dokonana przez Pana magistra a także krytyczna ich analiza. To co ma szczególną wartość, to stworzenie przez Doktoranta siatki pojęć i definicji oraz stworzenie własnej koncepcji konstruowania terminologii, doboru definicji pojęć i ich uzasadnienia do wykorzystania w badaniach własnych prowadzonych na potrzeby doktoratu.

Część teoretyczna rozprawy pozwoliła nie tylko na zaprezentowanie przeglądu stanowisk teoretyków, ale zawiera również bardzo szczegółowe analizy podstaw prawnych dyplomacji lokalnej, jej uwarunkowania, ewolucję oraz dynamikę i kierunki rozwoju. Niewątpliwą zasługą Autora jest uporządkowanie terminologiczne, definicyjne i praktyczne zastosowanie wyników dociekań naukowych do badania stanu faktycznego. I to jest już domena kolejnych części rozprawy.

Rozdziały III i IV mają wyraźnie analityczny ale również praktyczny charakter. W rozdziale III Autor dokonuje szczegółowej charakterystyki województwa kujawsko-pomorskiego. W związku z kierunkiem prowadzonych badań koncentruje się na potencjale regionu i jego poszczególnych części w zakresie współpracy międzynarodowej. Wskazuje na uwarunkowania regionalne, geograficzne, gospodarcze oraz społeczne i inne mające wpływ na współpracę międzynarodową poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego województwa. Bez tego rozdziału czytelnikowi byłoby trudno niekiedy zrozumieć konkretne działania, inicjatywy, kierunki aktywności oraz nawiązywanie współpracy z podmiotami zagranicznymi. Szczegółowe, przemyślane i kompetentne analizy przeprowadzone przez mgra P. Kuczkowskiego oraz sformułowane wnioski i referencje świadczą nie tylko o jego imponującej wiedzy, ale również zrozumieniu dla wspomnianych powyżej uwarunkowań działań władz poszczególnych gmin, powiatów czy włodarzy województwa.

Kwintesencją dysertacji są analizy przeprowadzone w rozdziale IV. Nosi on tytuł *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego regionu kujawsko-pomorskiego – wyniki badań ankietowych*. Składa się, jak wszystkie poprzednie, z czterech podrozdziałów. I znowu mamy tu wyraźnie dychotomiczny podział. Na część pierwszą składają się analizy dotyczące kierunków geograficznych, przedmiotu oraz dynamiki współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego regionu (R. IV, p. 1) a także bariery oraz efekty współpracy międzynarodowej analizowanych podmiotów (R IV, p. 2).

W całym rozdziale IV zastosowano ten sam, powtarzalny schemat narracji. Zawsze najpierw na pytania zadane w ankiecie są analizowane odpowiedzi udzielone przez respondenta

występującego w imieniu urzędu marszałkowskiego. Następnie analizie poddane są odpowiedzi przekazane przez samorządy powiatowe a na końcu przez samorządy gminne. Jednakowy w całym rozdziale schemat postępowania badawczego bardzo ułatwia zrozumienie analizy i daje możliwość porównania odpowiedzi na poszczególne pytania i zaobserwowanie korelacji pomiędzy nimi. Na uznanie zasługuje umiejętność Autora do syntetycznego przedstawienia wyników badań w ujęciu statystycznym z jednoczesnym wskazaniem na ich merytoryczne znaczenie i konsekwencje dla zakresu i efektów współpracy międzynarodowej jednostek samorządu na poszczególnych jego szczeblach. Jeżeli weźmiemy pod uwagę, że w ankiecie zadano aż 36 pytań do których zaproponowano niekiedy nawet po 9 wariantów odpowiedzi w tym również typu *inne (jakie?)*, to docenimy ogrom pracy, którą musiał wykonać Pan magister. Udało mu się zapanować nad materiałem. Świadczą o tym podsumowania zawarte w poszczególnych częściach rozdziału oraz te umieszczone, już w formie uogólnionych wniosków i rekomendacji w *Zakończeniu*.

We *Wstępie* Pan magister określając zakres chronologiczny prowadzonych badań ogranicza go do 2020 roku. Tak, jak sądzę, zaplanował przeprowadzenie ankiety. Tym czasem życie znacznie skomplikowało pomysł na badania. Przyszła pandemia i napaść Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. Mgr P. Kuczkowski poszerzył swoje badania o analizę działań w zakresie relacji międzynarodowych jednostek samorządu terytorialnego o te podejmowane albo zaniechane w okresie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 oraz o te, których specyfika związana była z pełnoskalową agresją Federacji Rosyjskie na Ukrainę. Uważam tę część badań za szczególnie cenną i doceniam wysiłek włożony w ich przeprowadzenie. Dzięki temu uzyskano dodatkowe, niezwykle cenne źródło wiedzy o zaangażowaniu o charakterze międzynarodowym poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego regionu. Szczególnie interesująca jest reakcja tych jednostek, które mają partnerskie miasta czy regiony w Ukrainie.

Reasumując, stwierdzam iż konstrukcja pracy jest poprawna. Każdy rozdział kończy się wnioskami. Są one powtórzone, rozbudowane i koherentnie powiązane w całość w *Zakończeniu*.

**b. Warsztat badawczy**

Pan mgr P. Kruczkowski udowodnił, iż opanował warsztat badawczy politologa. Konstrukcja rozprawy, postawione cele badawcze, sformułowanie hipotez i postawienie pytań badawczych, dostosowanie do ich weryfikacji podejścia metodologicznego i zastosowanie

odpowiednich metod badawczych dobrze świadczy o opanowaniu przez Doktoranta warsztatu badawczego. Krytyczne podejście do zgromadzonego materiału, umiejętność samodzielnego wyciągania wniosków oraz formułowania prognoz jest wystarczającym dowodem na przygotowanie Pana Magistra do pracy naukowej.

## IV. Konkluzje

Konkludując, uważam, że przedstawiona do oceny dysertacja mgra Przemysława Kuczkowskiego stanowi oryginalne i ważne osiągnięcie naukowe. Jest także potwierdzeniem rozwoju naukowego Doktoranta oraz stanowi istotny wkład w rozwój dyscypliny nauk o polityce i administracji.

Oceniona powyżej rozprawa doktorska mgra Przemysława Kuczkowskiego stanowi samodzielne, oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i w pełni odpowiada wymaganiom stawianym przez *Ustawę z dnia 20 lipca 2018 roku, Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (z późniejszymi zmianami). Dysertacja, ze względu na podjętą problematykę, podejście metodologiczne oraz zastosowane metody badawcze mieści się w dyscyplinie nauki o polityce i administracji. W związku z tym wnoszę o dopuszczenie Pana magistra Przemysława Kuczkowskiego do kolejnego etapu postępowania w przewodzie doktorskim.